

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2008-2009

26 november 2008

VERSLAG

– van het Rekenhof –

over gelijke kansen in het gewoon basis- en secundair onderwijs

VERSLAG

**namens de Commissie voor Onderwijs, Vorming, Wetenschap en Innovatie
uitgebracht door de dames Kathleen Helsen en An Michiels**

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: mevrouw Monica Van Kerrebroeck.

Vaste leden:

de heer Werner Marginet, de dames Katleen Martens, An Michiels, Marie-Rose Morel, de heer Leo Pieters;

de dames Veerle Heeren, Kathleen Helsen, Sabine Poleyn, Monica Van Kerrebroeck;

de dames Stern Demeulenaere, Laurence Libert, de heer Hans Schoofs;

de heer Dirk De Cock, mevrouw Anissa Tamsamani, de heer Robert Voorhamme.

Plaatsvervangers:

mevrouw Marijke Dillen, de heren Pieter Huybrechts, Stefaan Sintobin, de dames Greet Van Linter, Gerda Van Steenberge;

de heren Ludwig Caluwé, Paul Delva, Jos De Meyer, Luc Martens;

de heer Karlos Callens, de dames Margriet Hermans, Fientje Moerman;

de heren Chokri Mahassine, Ludo Sannen, Joris Vandenbroucke.

Toegevoegde leden:

de heer Kris Van Dijk;

de heer Jef Tavernier.

Zie:

37-M (2007-2008)

– Nr. 1: Verslag van het Rekenhof

INHOUD

	Blz.
1. Toelichting door de heer Adri De Brabandere, eerste-auditeur-revisor bij het Rekenhof	4
1.1. Onderzoeksaanpak	4
1.2. Beleidsuitwerking.....	4
1.3. Beleidsuitvoering	6
1.4. Evaluatie en bijsturing	7
1.5. Besluit en aanbevelingen	7
2. Antwoord van de minister.....	8
2.1. Kwaliteitseisen en doelstellingen; de nulmeting	8
2.2. Minimale invulling van de zes GOK-lestijden/uren	9
2.3. GOK-basisallocaties	10
2.4. Verklaringen op eer.....	10
2.5. Verificatie.....	10
2.6. Programmafout secundair onderwijs.....	11
2.7. Inspectie 1ste GOK-cyclus	11
2.8. Inspectie 2de GOK-cyclus.....	11
2.9. Evaluatie op macroniveau	11
2.10. Interferentie inschrijvingsbeleid versus GOK-beleid	12
2.11. Het nieuwe financieringssysteem voor het leerplichtonderwijs	12
2.12. GOK-II of Zorgbeleid	12
2.13. 3de GOK-cyclus.....	12
2.14. Conclusie	13
3. Repliek door de heer Adri De Brabandere, eerste-auditeur-revisor bij het Rekenhof	13
3.1. Doelstellingen	13
3.2. Doelmatigheidsevaluatie	14
3.3. Zorg en negatief inspectieverslag	14
4. Vragen en antwoorden	14
4.1. Vragen en opmerkingen van de leden	14
4.2. Antwoorden van de minister	15
4.3. Antwoord van het Rekenhof	18

DAMES EN HEREN,

Op 23 oktober en 18 november 2008 besprak de Commissie voor Onderwijs, Vorming, Wetenschap en Innovatie het verslag van het Rekenhof over gelijke kansen in het gewoon basis- en secundair onderwijs (*Parl. St. VI. Parl. 2007-08, nr. 37-M/1*).

1. Toelichting door de heer Adri De Brabandere, eerste-auditeur-revisor bij het Rekenhof

De heer *Adri De Brabandere*, eerste-auditeur-revisor bij het Rekenhof, zegt dat het Rekenhof het gelijke-onderwijskansenbeleid in het gewoon basis- en secundair onderwijs onderzocht heeft, meer bepaald het geïntegreerd ondersteuningsaanbod. Dat beleid kreeg vorm in het decreet van 28 juni 2002 betreffende gelijke onderwijskansen-I (GOK). Het omvat drie pijlers: het recht op inschrijving in een school naar keuze; het instellen van lokaal overleg via de lokale overlegplatforms; het geïntegreerd ondersteuningsaanbod in de vorm van een extra urenpakket voor de scholen. Het Rekenhof beperkte zich met zijn onderzoek tot de derde pijler van het decreet. Als de spreker het heeft over GOK, gaat het meestal over die beperkte betekenis.

1.1. Onderzoeksrapport

Het Rekenhof richtte zijn onderzoek op de uitwerking van het GOK-beleid, de uitvoering ervan door de administratie en de scholen en de evaluatie en bijsturing. Uitwerking, uitvoering en evaluatie vormen de drie hoofdstukken van het rapport. Het onderzoek had betrekking op de tweede GOK-cyclus van drie schooljaren, de periode 2005-2008. Het onderzoek is uiteraard gesteund op documenten, dossiers en bestanden van de onderwijsadministratie. Het verwerkte ook bevindingen uit andere rapporten, zoals de Onderwijspiegel van de onderwijsinspectie of rapporten van wetenschappelijk onderzoek over gelijke onderwijskansen.

Verder werden 20 scholen geïnterviewd, niet om de bevindingen te kunnen extrapoleren naar alle scholen – daarvoor was de steekproef te beperkt – maar wel om de praktijk beter te leren kennen en structurele knelpunten op te sporen. Bij dit onderzoek werd zoals steeds de tegensprekelijke procedure gevolgd. De reactie van de minister is integraal opgenomen in het rapport.

1.2. Beleidsuitwerking

Het eerste hoofdstuk handelt over de beleidsuitwerking door de Vlaamse overheid. De situatie van ongelijke onderwijskansen is gekend. Het Cijferboek sociale ongelijkheid in het Vlaamse onderwijs van het Steunpunt Studie- en Schoolloopbanen (www.steunpuntloopbanen.be) geeft een goed beeld. Een leerling heeft behoorlijk meer kans in het beroepssecundair onderwijs terecht te komen of ongekwantificeerd het onderwijs te verlaten wanneer zijn moeder bijvoorbeeld geen diploma hoger secundair onderwijs bezit. Zo zijn er nog andere voorspellers.

Met het gelijke-onderwijskansenbeleid beoogt de Vlaamse overheid een betere doorstroming en meer gekwalificeerde uitstroom van kansarme leerlingen. De overheid heeft bij de uitwerking van het beleid echter geen uitgangssituatie vastgesteld, geen nulmeting verricht, noch haar doelstellingen gekwantificeerd of een tijdpad uitgestippeld.

Uit internationaal onderzoek blijkt dat het zeer moeilijk is om te werken aan de onderwijsachterstand van kansarme leerlingen. Effecten zijn vaak pas op lange termijn merkbaar. Maar juist omdat de problematiek erg complex en hardnekkig is, is het belangrijk dat de overheid haar doelstellingen zeer precies bepaalt en een tijdpad tracht op te stellen.

Het GOK-decreet en de uitvoeringsbesluiten kennen bijkomende uren toe aan scholen met een voldoende aantal GOK-leerlingen, telkens voor een periode van drie jaar. De eerste GOK-cyclus startte op 1 september 2002. GOK-leerlingen zijn leerlingen die aan de GOK-indicatoren beantwoorden.

Voor het basisonderwijs en de eerste graad van het secundair onderwijs zijn de indicatoren van socio-economische aard: het gezin leeft van een vervangingsinkomen; de leerling is buiten het eigen gezinsverband opgenomen; de ouders behoren tot de trekkende bevolking; de moeder is niet in het bezit van een diploma van het secundair onderwijs; de thuistaal is niet het Nederlands.

Voor de toekenning van de uren krijgen de indicatoren een gewicht, maar de thuistaal wordt alleen in aanmerking genomen in combinatie met andere indicatoren.

In de tweede en derde graad van het secundair onderwijs zijn de indicatoren onderwijsgebonden: de leer-

ling heeft een schoolse achterstand van minstens twee jaar; de leerling is neveninstromer; hij volgde het voorafgaande schooljaar onthaalonderwijs.

De overheid heeft hiermee een sterk instrument ingevoerd. De scholen zijn best geplaatst om de behoeften te detecteren en de aanpak van de GOK-problematiek te bepalen, maar zij moeten dus wel op een weloverwogen manier te werk gaan. Zij moeten een beleidscyclus volgen: problemen en oorzaken analyseren, doelen stellen, processen en acties uitwerken, evalueren en bijsturen.

Toch kent de uitwerking van dit instrument enkele zwakheden. Zo moeten de scholen hun beleid bepalen op basis van een analyse van de beginsituatie, maar dit begrip wordt niet nader omschreven. Moet de analyse gesteund zijn op de GOK-indicatoren?

Vanuit hun beginsituatieanalyse moeten de scholen doelstellingen kiezen. Het decreet somt een aantal thema's op: preventie en remediëring van ontwikkelings- en leerachterstand, taalvaardigheidsonderwijs, intercultureel onderwijs, doorstroming en oriëntering, socio-economische ontwikkeling en leerlingen- en ouderparticipatie. Binnen deze thema's moet de regering doelstellingen bepalen waaruit de scholen vervolgens kunnen kiezen. De regering heeft dat inderdaad gedaan maar spreekt niet van doelstellingen maar van instrumenten. Zij heeft clusters van instrumenten en actiemiddelen vastgelegd en domeinen waaruit de scholen kunnen kiezen. De verwar- ring tussen doelstelling en instrument heeft gevolgen, zoals verder ter sprake zal komen. Verder worden geen kwaliteitseisen aan de doelstellingen van de scholen gesteld. Er wordt niet gevraagd dat die doelstellingen specifiek, meetbaar, aanvaard, realistisch en tijdsgebonden (SMART) zijn en in een tijdspad opgenomen. Door acties te bepalen doet de regering trouwens afbreuk aan de autonomie die het decreet voor de scholen gewent heeft.

Er zijn dus algemene doelstellingen van het overheidsbeleid, namelijk een betere doorstroming en meer gekwalificeerde uitstroom. Er zijn de GOK-indicatoren, en er zijn de doelstellingen van de scholen, gekozen uit instrumenten bepaald door de regering binnen thema's die het decreet heeft vastgelegd. De relatie tussen deze elementen is niet duidelijk, hoewel ze misschien wel wetenschappelijk is onderbouwd. Van de praktijk wordt niet verwacht dat ze die relatie zichtbaar maakt. Van de scholen wordt niet verwacht dat zij uitdrukkelijk werken

aan een betere doorstroming of gekwalificeerde uitstroom. Het Rekenhof wil niet betwisten dat wanneer er aan die thema's wordt gewerkt dit ten goede komt aan de gelijke onderwijskansen. Maar het wijst wel op het risico van effectiviteit- en efficiëntieverlies als de praktijk die beleidsveronderstelling niet onmiddellijk bevestigt. Als scholen ervaren dat de GOK-indicatoren juist zijn gekozen en dat hun acties bijdragen aan een betere doorstroming en gekwalificeerde uitstroom van kansarme leerlingen, dan kan dat hen stimuleren om gericht te werken.

Aan de scholen wordt wel een zelfevaluatie voorgeschreven, maar zij moeten niet aangeven of de leerlingen vorderingen maken, of de gelijke onderwijskansen verbeterd zijn. Het Rekenhof beseft dat dit een zeer moeilijke aangelegenheid is. In het algemeen stelt de onderwijsinspectie dat het voor de scholen moeilijk is om de output van hun onderwijs in beeld te brengen, maar zij vindt dit wel noodzakelijk. Voor het GOK-beleid is dat voor de scholen nog moeilijker. Maar hier tegenover moet gesteld worden dat het geïntegreerd ondersteuningsaanbod geconci- pieerd is als een afzonderlijk beleid waarmee specifieke uren worden toegekend, wat een afzonderlijke evaluatie vraagt. Een goed beheer van overheidsmid- delen houdt in dat een bijzondere input gepaard gaat met een eigen verantwoording.

Het GOK-beleid is wel goed ingebed in een geheel van andere overheidsmaatregelen. Een lange lijst van initiatieven is in het rapport beschreven.

De uitwerking van het beleid houdt uiteraard een vertaling in regelgeving in. Voor het basisonderwijs is de regeling op een identieke manier in twee decreten opgenomen: in het GOK-decreet en in het decreet basisonderwijs van 25 februari 1997.

Er zijn twee uitvoeringsbesluiten: een voor het basis- onderwijs en een voor het secundair onderwijs. Beide besluiten vatten de decretale voorwaarde voor de toekenning van de uren anders op. Het GOK-decreet bepaalt namelijk dat scholen van het basisonderwijs en de eerste graad van het secundair onderwijs pas GOK-uren krijgen als het aantal GOK-leerlingen ten minste zes uren genereert. Voor het basisonderwijs wordt deze voorwaarde in het besluit opgevat als een gegarandeerd minimum, uiteraard als de school aan de andere voorwaarden voldoet. In totaal ging het om 165 scholen die dit minimum onterecht kregen.

Verder valt op dat het hoofdstuk over het zorgbeleid in het GOK-decreet nooit is uitgevoerd of toegepast.

Dat hoofdstuk voorzag in aanvullende lestijden in het basisonderwijs voor het onderwijzend personeel voor het voeren van een zorgbeleid zoals door het GOK-decreet omschreven.

Wat de financiering betreft stelt het Rekenhof dat de financiering van het systeem onvoldoende decretaal werd bepaald. Immers, de Vlaamse Regering bepaalt het budget uit het oogpunt van de beschikbare begrotingskredieten, terwijl uit een lezing van de grondwettelijke bepalingen inzake Onderwijs blijkt dat substantiële onderwijssubsidies en -financieringen bij decreet moeten worden vastgelegd. Het budget is trouwens niet op een aparte basisallocatie ingeschreven. De memorie van toelichting geeft wel de bedragen.

Vanaf 2011 verdwijnt het geïntegreerde ondersteuningsaanbod als afzonderlijke input: het zou vanaf dan opgaan in het nieuwe gedifferentieerde financieringssysteem voor het leerplichtonderwijs, in een nieuwe omkaderingsregeling. Het is niet duidelijk of de scholen dan nog een GOK-beleid zullen moeten voeren.

1.3. *Beleidsuitvoering*

Het volgende hoofdstuk handelt over de uitvoering van het GOK-beleid. Voor het basisonderwijs en de eerste graad van het secundair onderwijs rijst het probleem dat een aantal sociaaleconomische indicatoren die GOK-leerlingen aanduiden, alleen steunen op verklaringen op eer van de ouders en dus niet sluitend controleerbaar zijn. De GOK-indicatoren van de tweede en derde graad van het secundair onderwijs zijn onderwijsgebonden en bijgevolg ook betrouwbaarder.

In de derde GOK-cyclus zijn voor de tweede en derde graad secundair onderwijs de onderwijsgebonden indicatoren vervangen door de socio-economische. De indicator 'het gezin leeft van een vervangingsinkomen' wordt daar wel 'het gezin ontvangt een schooltoelage'. Ook voor dit onderwijsniveau zijn er nu twee indicatoren die met een verklaring op eer van de ouders moeten bewezen worden. Voorts heeft het Rekenhof vragen bij de actualisering van enkele gegevens, ook voor het basisonderwijs.

De berekening van de GOK-uren op basis van de leerlingengegevens verloopt nagenoeg geautomatiseerd, wat de kans op fouten minimaliseert. Het

Rekenhof ontdekte wel een programmeerfout waardoor twee Brusselse scholen een deel van de GOK-uren waarop ze recht hadden, misliepen. Die fout zou voor de derde cyclus worden rechtgezet.

Tegen het decreet in, kende de minister scholen met een negatief inspectieverslag voor de eerste GOK-cyclus, toch verder GOK-uren toe in de tweede cyclus. Het ging om een zestiental scholen hoewel ze niet allemaal daadwerkelijk GOK-uren kregen in de tweede cyclus. Bovendien is het Rekenhof gekant tegen de selectieve controle door de onderwijsinspectie in de tweede cyclus. Volgens het decreet moet er immers een gunstig advies zijn van de inspectie opdat een school uren zou toegekend kunnen krijgen voor de derde cyclus. De administratie controleert de aanwending van de GOK-uren overigens te weinig en organiseert geen controle ter plaatse. De scholen sturen hun gegevens soms te laat door.

In het rapport zijn enkele kengetallen over de GOK-leerlingen en GOK-uren opgenomen. Tijdens de tweede GOK-cyclus bedroeg het aantal GOK-leerlingen in het basisonderwijs bijna 21 percent van de totale populatie. 98 percent daarvan zit in GOK-scholen. De eerste graad van het secundair onderwijs kende iets meer dan 18 percent kansarmen. Ook hier ligt het percentage dat in GOK-scholen zit hoog: 96 percent. In de tweede en derde graad van het secundair onderwijs bedroeg het aandeel GOK-leerlingen in de tweede cyclus 12,5 percent van de totale populatie. Slechts 40 percent van hen zit in een GOK-school. In de tweede en derde graad is er een veel grotere concentratie van de middelen, maar daartegenover staat dat er minder GOK-leerlingen bereikt worden.

In het verslag wordt ook de praktijk van het GOK-beleid door de scholen besproken. Daarvoor steunde het Rekenhof op het rapport van de onderwijsinspectie, op wetenschappelijk onderzoek en een bezoek aan twintig scholen. De theoretische problemen die aan bod kwamen bij de uitwerking van het beleid blijken terug te keren in de praktijk.

Zo baseren de scholen zich bij hun beginsituatieanalyse nog te weinig op objectieve leerlingengegevens, heerst er inderdaad verwarring tussen doelstellingen en instrumenten, werden de doelstellingen niet altijd voldoende SMART geformuleerd en werden de effecten van hun beleid op schoolniveau onvoldoende in kaart gebracht. Door de verwarring doelstelling/instrument evalueerde men eerder het realiseren van

de actie dan de realisatie van wat men beoogde met de actie.

Op basis van die twintig schoolbezoeken kan het Rekenhof uiteraard niet zelf een oordeel van de praktijk geven. Maar het heeft wel positieve effecten geconstateerd: de scholen hebben een verscherpte aandacht voor gelijke onderwijskansen en zij gaan bewuster om met de beleidscyclus. De scholen zijn overigens vragende partij voor een totaalaanpak van de onderwijsverstijgende problemen: gelijke onderwijskansen kunnen niet alleen door Onderwijs worden aangepakt, ook de andere beleidsdomeinen zoals Welzijn moeten betrokken worden. Vooral een werking met de ouders is noodzakelijk.

De scholen maken in de praktijk nauwelijks het onderscheid tussen het zorg- en GOK-beleid dat de regelgeving maakt. Sommige scholen putten zelfs uit hun reguliere pakket voor hun GOK-werking. Scholen tenderen dus naar een onderwijsbeleid dat in zijn geheel op zorg en gelijke kansen is gericht. Dat geeft uiteraard te denken voor het instrument dat gecreëerd is en dat bestaat uit aparte GOK-uren. Zo pleit de inspectie voor een geïntegreerde aanpak en daarom ook voor een begrenzing van het aantal uren. Het GOK-beleid is meer een kwestie van aanpak, is vooral afhankelijk van het beleidsvoerend vermogen van de scholen, en minder van de toegekende middelen, zegt de inspectie. Toch wil een aantal scholen meer GOK-uren. Hoe geconcentreerd de middelen moeten zijn, is een belangrijke beleidsvraag. De spreker heeft al gewezen op het verschil in concentratie tussen het basisonderwijs en het secundair onderwijs.

Tot slot vindt een aantal scholen dat het inschrijvingsrecht onvoldoende is afgestemd op het GOK-beleid: het imago van zorgzame school trekt namelijk meer probleemleerlingen aan. Er zijn inderdaad scholen die hun aantal GOK-leerlingen sterk zagen toenemen. Een wijziging van het inschrijvingsrecht laat ondertussen de scholen toe het aanzuigeffect wat te temperen.

De overheid heeft zelf initiatieven genomen of ondersteunt initiatieven die de scholen begeleiden in hun GOK-beleid. Er zijn dus heel wat initiatieven. Toch vinden de scholen dat zij te weinig ondersteuning kregen bij de vormgeving van hun GOK-beleid bij de eerste GOK-cyclus.

1.4. Evaluatie en bijsturing

Na de uitvoering van het beleid werd ten slotte de evaluatie van het beleid onderzocht. Het GOK-decreet voorziet in twee soorten evaluaties: door de administratie en door de inspectie. De voorziene driejaarlijkse evaluatie op macroniveau door de administratie vond tot op heden niet plaats. Daarnaast legt het GOK-decreet driejaarlijkse evaluaties van het bereiken van de scholendoelstellingen door de inspectie, op. Aan de inspectie wordt echter niet gevraagd na te gaan wat het resultaat is dat de scholen bij de leerlingen bereiken. Hierdoor en door het ontbreken van de macro-evaluatie heeft de overheid geen kijk op de effecten van het GOK-beleid.

Partieel zijn er wel gegevens en onderzoeken. Zo heeft het Rekenhof de cijfers van het Statistisch Jaarboek bekeken. Een echte vooruitgang van gelijke kansen kan daar niet uit worden afgeleid. Bijvoorbeeld: het aantal leerlingen van het basisonderwijs met een leerachterstand is gedurende de eerste GOK-cyclus eerder toegenomen dan verminderd. Maar het Statistisch Jaarboek is geen goed instrument om het succes van het GOK-beleid te beoordelen. Zo wordt er geen indeling gemaakt naar GOK-leerlingen. Heel interessant zijn onderzoeken van het Steunpunt Studie- en Scholloopbanen. Ook dat steunpunt zegt geen effectmeting te kunnen uitvoeren van het aantal GOK-uren. Wel hebben de onderzoekers genuanceerde bevindingen over het inhalen van leerachterstand en over de invloed van concentratiescholen. Geconcludeerd kan worden dat de onderzoeken van het steunpunt nog te partieel zijn om een antwoord te geven op de vraag hoe effectief het GOK-beleid is.

1.5. Besluit en aanbevelingen

Het Rekenhof concludeert dat de Vlaamse overheid een sterk instrument heeft gecreëerd, maar dat het nog een kader mist om de resultaten te kunnen vaststellen en dat de vertaling van het beleid in regelgeving en uitvoering nog niet sluitend is. De Vlaamse overheid heeft tot op heden geen zicht op de effectiviteit van het GOK-beleid.

De besluiten en aanbevelingen van het Rekenhof staan op de bladzijden 64 tot 66 van het verslag. Bij die aanbevelingen worden enkele moeilijke evenwicht-

ten duidelijk. Enerzijds is er de eis van een afzonderlijke effectiviteitsmeting en een afzonderlijke verantwoording door de scholen van de apart toegekende GOK-uren. Dat lijkt in praktijk echter niet ten volle mogelijk en staat in zekere zin ook haaks op de noodzaak dat het onderwijsbeleid van een school een geïntegreerd geheel vormt van onderwijs-, zorg- en GOK-activiteiten. En anderzijds is er de wens of noodzaak dat de scholen blijvend bijzondere aandacht moeten hebben voor GOK en daarover hoe dan ook toch verantwoording moeten blijven afleggen, ook na de invoering van een nieuwe omkaderingsregeling waarbij geen aparte GOK-uren worden toegekend.

Het Rekenhof beveelt dus aan dat bij een nieuwe omkaderingsregeling de scholen hun GOK-beleid nog zouden voortzetten, zoniet dreigen de inspanningen verloren te gaan. En alleszins is het op Vlaams niveau noodzakelijk de effectiviteit van het GOK-beleid op een geaggregeerd niveau in beeld te brengen.

2. Antwoord van de minister

De heer *Frank Vandenbroucke*, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming, dankt het Rekenhof voor zijn grondige evaluatie. Hij antwoordt op de bemerkingen van het Rekenhof en formuleert enkele aanvullingen.

2.1. *Kwaliteitseisen en doelstellingen; de nulmeting*

De *minister* leest in het auditverslag dat er volgens het Rekenhof bij de aanvang van het gelijke onderwijskansenbeleid geen kwaliteitseisen zijn gesteld aan de doelstellingen en dat er geen nulmeting is gebeurd. Het Rekenhof formuleert doorheen heel het rapport de algemene GOK-doelstellingen in termen van: betere doorstroming kansarme leerlingen en meer gekwalificeerde uitstroom kansarme leerlingen. In het GOK-decreet zelf worden de doelen als volgt omschreven: het realiseren van optimale leer- en ontwikkelingskansen voor alle leerlingen; het vermijden van uitsluiting, segregatie en discriminatie; en het bevorderen van sociale cohesie.

De vermeende onduidelijkheid in de scholen over de verwachte effecten van hun doelstellingen en inspanningen op het realiseren van de algemene overheidsdoelstellingen in verband met doorstroming en

gekwalficeerde uitstroom, kan daarmee te maken hebben. Het lijkt de minister correcter om de inspanningen van de scholen af te zetten tegenover de doelstellingen van het decreet zelf. Scholen moeten in staat zijn om aan te tonen hoe zij bijdragen tot het realiseren van optimale leer- en ontwikkelingskansen voor alle leerlingen. Deze – zij het ook algemene – doelstelling ligt dicht bij het concrete leer- en onderwijsproces dat zij realiseren.

In het rapport wordt gesteld dat het GOK-decreet een gebrekkige uitwerking van de voorwaarden hanteert. Het GOK-decreet schept inderdaad alleen maar het kader en de grote lijnen terwijl de uitwerking vervat ligt in de twee besluiten van de Vlaamse Regering betreffende het geïntegreerd ondersteuningsaanbod. De minister moet echter toegeven dat er begripsverwarring kan ontstaan door het ondoordachte gebruik van de termen doelstellingen en instrumenten. Deze begrippen werden niet steeds eenduidig en consequent gebruikt noch in het GOK-decreet noch in de besluiten ondersteuningsaanbod. De minister is van plan om daar in de toekomst werk van te maken en waar het kan er ook aan te verhelpen.

Het Rekenhof wijst voorts op het ontbreken van een aantal kwaliteitseisen aan de doelstellingen die de overheid zichzelf en de scholen stelt. De kritiek luidt dat doelstellingen niet gekwantificeerd zijn en dat er noch een nulmeting noch een tijdpad vastgelegd werd. De minister is van mening dat een onderscheid moet gemaakt worden tussen het macro- en het mesoniveau.

Op macroniveau heeft de overheid via het decreet haar verwachte effecten inderdaad niet vooraf gekwantificeerd of gespecificeerd in een tijdpad, bijvoorbeeld de ongekwalificeerde uitstroom moet met x percent dalen tegen 20XX. Dat zou een vorm van benchmarking zijn. De minister durft de vraag te stellen of dit, gezien de complexiteit van de doelstelling, wenselijk en haalbaar is. Benchmarks hebben vaak een positieve rol nadat er al heel wat inspanningen zijn geleverd in het veranderen van het beleidsvoerende vermogen van scholen. Ze kunnen ook nooit een complex probleem in cijfers vatten. Het gaat in die gevallen van complexiteit steeds om proxies. Daarom is in deze eerste fase de nadruk gelegd op artikel 1.3 van het decreet dat focust op het beleidsvoerende vermogen. De inspectie heeft dat overigens ook geëvalueerd via diverse procesindicatoren, in elke school.

Bovendien stelt het Rekenhof zelf vast dat het aantal factoren dat meespeelt in kansarmoede en dus onge-

kwalificeerde uitstroom, zo complex is dat de school alleen daar geen oplossing kan aan bieden. Zodoende kan men geen oorzakelijk verband verwachten tussen cijfers ongekwalificeerde uitstroom en acties van scholen, zelfs de correlatie kan in vraag gesteld worden.

Dat neemt niet weg dat het nuttig zou zijn op macro-niveau de beschikbare data te verzamelen en op zoek te gaan naar mogelijke trends inzake slaagcijfers of attesteringen bijvoorbeeld. De administratie kan verder bouwen op de reeds eerder gepubliceerde kwantitatieve analyses over zittenblijven, schoolse vertraging en slaagcijfers voor het lager, secundair en hoger onderwijs. De twee recentste publicaties handelen over het schooljaar 2000-2001 en het schooljaar 2003-2004. Tendensen vanaf het eerste referentiepunt van 2000-2001 kunnen alleszins worden onderzocht.

Daarnaast is er de longitudinale studie van het Steunpunt Studie- en Schoolloopbanen. Deze heeft als doel de schoolloopbanen van kinderen te volgen en bevat de volgende relevante elementen. Onderzoeksdomein 1 gaat over studie- en schoolloopbanen van leerlingen en studenten en heeft als doelstelling het verzamelen en onderzoeken van gegevens over de loopbanen doorheen het initieel onderwijs. Tijdens de periode 2007-2011 blijft de klemtoon in belangrijke mate liggen op het basisonderwijs. In het kader van de onderzoekslijn 1.1, het zogenaamde SiBO-project of Schoolloopbanen in het Basisonderwijs, verzamelt het steunpunt gegevens op basis van een grootschalig longitudinaal onderzoek in Vlaanderen om de schoolloopbanen van kinderen doorheen het basisonderwijs te onderzoeken. Dit onderzoek dat in het schooljaar 2002-2003 van start is gegaan, volgt een groep van 6000 kinderen uit de derde kleuterklas van ongeveer 200 scholen. In de periode 2007-2011 worden die loopbanen verder gevolgd tot het einde van het basisonderwijs en zelfs tot het eerste jaar van het secundair onderwijs in het geval van normaal vorderende leerlingen. Binnen deze onderzoeksgroep zit een representatieve groep GOK-leerlingen.

In onderzoekslijn 1.6 over gelijke onderwijskansen in het basisonderwijs, staan de vooronderstellingen, implementatie en effecten van het GOK-beleid voorop in de analyses. De doelstelling van dit onderzoek is met andere woorden nagaan wat de effecten zijn van onderwijs- en schoolbeleid op de schoolloopbanen van leerlingen in het algemeen en GOK-leerlingen in het bijzonder.

Dat is niet echt meer een nulmeting maar wel een referentiepunt op een bepaald ogenblik. De interpretatie van deze data moet wel steeds met de nodige omzichtigheid gebeuren. Vlaanderen kent immers een gedecentraliseerd onderwijssysteem. Dit betekent dat naast het feit dat een aantal beleidsmaatregelen samen ingrijpen op de leerprestaties van leerlingen, ook het schoolspecifieke beleid een impact kan hebben op de onderwijseffectiviteit. Met andere woorden: zowel het meten van het effect van een geïsoleerde beleidsmaatregel versus andere beleidsmaatregelen als het meten van diezelfde beleidsmaatregel versus lokaal schoolbeleid moet met de nodige omzichtigheid worden beoordeeld.

Op het mesoniveau van de scholen werden aanvankelijk in de regelgeving inderdaad geen formele eisen gesteld aan de doelstellingen die ze zich stelden. In de feiten is dit in de loop van de jaren echter vanuit twee richtingen wel sterk gestimuleerd. Zowel de Kijkwijzer van de inspectie als de ondersteunende instrumenten van de Vlaamse Onderwijsraad en het Steunpunt GOK, bevatten indicatoren die de kwaliteit van de doelstellingen evalueren of bevorderen, bijvoorbeeld naar inhoud, mate van betrokkenheid van de teamleden, relatie tussen de doelstellingen die geformuleerd worden en de beginsituatie. De minister durft te stellen dat dit de kwaliteit van de doelen heeft bevorderd, zonder dat dit in de regelgeving werd vastgelegd.

2.2. Minimale invulling van de zes GOK-lestijden uren

Een volgend aspect is de minimale invulling van de zes GOK-lestijden/uren. Vanuit het basisonderwijs is er inderdaad een andere interpretatie gegeven dan vanuit het secundair onderwijs met betrekking tot de minimale invulling van de zes GOK-uren/lestijden. De historiek van het ontstaan van GOK is daar echter een verklaring voor.

In het basisonderwijs hebben de tijdelijke projecten onderwijsvoorrangsbeleid (OVV) en zorgverbreding (ZVB) gelopen tot 2002. Bij ZVB konden scholen aanvullende lestijden ontvangen op basis van het totale leerlingenaantal. Die lestijden werden opgedeeld in blokken met een minimum van zes lestijden. Iedere school die minder dan 90 kleuters of 49 leerlingen eerste graad telde, dus van 1 tot en met 89 kleuters of 1 tot en met 48 leerling eerste graad en die een goedgekeurd actieplan voor zorgverbreding had

ingediend, genereerde minimaal zes aanvullende lestijden. Er werden nooit minder dan zes extra lestijden ZVB toegekend zelfs bij hele kleine scholen.

In het secundair onderwijs bestond het project ZVB niet maar was er wel het project bijzondere noden waarbij aan scholen minimaal één ambt (22 uren-leraar) werd toegewezen. De school moest echter een minimumaantal leerlingen tellen vooraleer het minimumaantal uren-leraar te genereren.

2.3. *GOK-basisallocaties*

Wat de basisallocaties voor GOK betreft, apart dan wel opgenomen in het geheel: vanaf de budgetcontrole 2005 zijn deze loonkredieten inderdaad toegevoegd aan de gewone basisallocaties voor de lonen. Dit is echter een technische ingreep geweest. Door de beperkingen van het betalingssysteem (weddesysteem) konden deze lonen niet worden aangerekend op de aparte basisallocaties. In de praktijk werden deze lonen dus uitbetaald op de gewone basisallocaties. Er werd een berekening gemaakt van deze lonen, die werden ingeschreven op de specifieke basisallocaties, maar die werden in de loop van het begrotingsjaar toch terug verdeeld naar de gewone basisallocaties. Anders zou er veel meer betaald worden op die gewone basisallocaties dan er middelen vrijgemaakt waren. Dat was een omslachtige procedure en daarom werd in 2005 beslist om die stop te zetten en niet meer te werken met afzonderlijke basisallocaties voor GOK.

2.4. *Verklaringen op eer*

Een sluitende controle op bewijzen, gestaafd door verklaringen op eer, is inderdaad niet haalbaar. Maar de verklaringen op eer hebben al een hele weg afgelegd en het is de intentie om in de toekomst helemaal niet meer te werken met verklaringen op eer. Voor de derde GOK-cyclus worden nog maar twee indicatoren gestaafd met een verklaring op eer: de indicatoren 'trekkende bevolking' en 'thuisloos' worden met een attest gestaafd. De indicator 'vervangingsinkomen' is niet meer bevraagd in 2007 en 2008 en daar wordt voor het basisonderwijs teruggegrepen naar de resultaten van 2005. In het secundair wordt gewerkt met de nieuwe indicator 'schooltoelagen' waarvoor de administratie de gegevens ter beschikking heeft. Bij het nieuwe financieringssysteem voor omkadering in de toekomst, of de integratie van de GOK-omkade-

ring in de reguliere omkadering, zal de werkwijze van verklaringen op eer op termijn zelfs helemaal verlaten worden door te werken met databanken voor de indicator 'opleidingsniveau moeder' en door te werken met taaltoetsen op scharniermomenten voor de indicator 'thuisstaal' of het via het hanteren van in andere databanken gehanteerde registraties van thuisstaal, bijvoorbeeld de Ikarosdatabank van Kind en Gezin.

Het decreet van 4 juli 2007 betreffende de werkingsbudgetten in het basisonderwijs en in het secundair onderwijs hanteert vanaf het schooljaar 2008-2009 reeds andere manieren dan verklaringen op eer, zoals schooltoelagen en statistische sectoren, waar wel een sluitende controle bij mogelijk is.

2.5. *Verificatie*

Voor de derde GOK-cyclus wordt de verificatie voor basisonderwijs en secundair onderwijs meer op elkaar afgestemd, temeer omdat de beleidsuitvoering van beide niveaus deel uitmaken van hetzelfde agentschap AgODi (Agentschap voor Onderwijsdiensten).

Bij de controle op de aanwending van de GOK-lestijden/uren is het elektronisch personeelsdossier inderdaad heel belangrijk. Er is voor GOK een speciale code gemaakt. Er wordt hierbij aandacht besteed aan het al of niet overschrijden van de GOK-lestijden/uren, zoals dat ook voor de volledige omkadering gebeurt. In het basisonderwijs gebeurde deze controle jaarlijks voor alle scholen. In het secundair zijn tijdens het schooljaar 2005-2006 307 van de 907 scholen, die tot een scholengemeenschap behoren, gecontroleerd of 33,8 percent van alle scholen. Het aantal scholen dat ook als GOK-scholen gedurende dat schooljaar werd gecatalogeerd, werd weliswaar niet limitatief opgelijst. Dit aantal kan wel als een voldoende staal worden aanzien binnen deze toch wel ruime steekproef. Tijdens het schooljaar 2006-2007, werden alle GOK-scholen gecontroleerd.

Het Rekenhof heeft tijdens het schooljaar 2005-2006 voor 30 secundaire scholen gecontroleerd of er geen overschrijdingen waren van het toegekende urenpakket. Slechts bij twee secundaire scholen werd een onregelmatigheid vastgesteld. Eén school had de verkeerde code doorgestuurd, de andere heeft het GOK-uur omgezet naar een uur bijzondere pedagogische taken (BPT). Er is besloten met de zinsnede dat pas na de vaststelling door het Rekenhof de scholen om een rechtzetting werd gevraagd. Er is ook besloten

dat de controle door de administratie op de naleving van de aanwendingsregel niet sluitend is. Het is echter zo dat door de omzetting naar een andere code of naar BPT het aan de school toegekend pakket uren-leraar globaal niet werd overschreden zodat er dus geen budgettaire meeruitgave voor de Vlaamse Gemeenschap is geweest. De controle die de administratie uitvoert, gebeurt op een staal dat groter is dan statistisch als representatief wordt aanvaard. Een nulrisico bestaat niet. Daarnaast streven zou buitensporig hoge kosten met zich meebrengen en daardoor contraproductief zijn. Dat maakt dat het bijna onvermijdelijk is een bepaald foutenrisico te tolereren. Welk risico aanvaardbaar is, is een delicate discussie.

2.6. *Programmafout secundair onderwijs*

In de derde GOK-cyclus werd de fout in het programma van het secundair onderwijs, om uren-leraar toe te wijzen aan de scholen, rechtgezet. Deze rechtzetting zorgt ervoor dat Brusselse scholen die meer dan 80 percent doelgroopleerlingen tellen conform het decreet tweemaal in plaats van éénmaal een beroep kunnen doen op een coëfficiënt van 1,5 waarmee het aantal uren-leraar wordt vermenigvuldigd.

2.7. *Inspectie 1ste GOK-cyclus*

Het toch opnieuw toekennen van de GOK-uren/lestijden voor de volledige tweede GOK-cyclus bij negatief inspectieverslag van de eerste GOK-cyclus was inderdaad decretaal niet geregeld. Het toch opnieuw aanspraak kunnen maken op GOK-uren/lestijden na een eventuele negatieve inspectie is echter gebaseerd op volgende argumenten. Wanneer de scholen hun uren/lestijden verliezen, zijn het de leerlingen die daarvoor worden gestraft en dat is niet de bedoeling. De school moet zich verplicht laten begeleiden door de pedagogische begeleiding van het eigen net, wat betekent dat er een begeleidingstraject dient opgesteld waaraan de scholen zich gedurende drie jaren moeten houden. De scholen verliezen het eerste jaar de helft van hun GOK-uren/lestijden tot ze kunnen bewijzen dat er effectief gewerkt wordt aan een beter GOK-beleid op de school. Na een positieve inspectiecontrole, na het eerste schooljaar, ontvangen de scholen voor de volgende twee schooljaren hun effectief aantal GOK-uren/lestijden.

De inspectie heeft vastgesteld dat er in de betrokken scholen die hun GOK-uren/lestijden teruggekregen hebben voor de drie opeenvolgende schooljaren er wel degelijk een verbetering van de GOK-werking heeft plaatsgevonden na de inspectiecontrole en het

verplicht begeleidingstraject. Soms heeft dat zelfs geleid tot ontslagen van directie en/of personeelsleden die de oorzaak waren van het wanbeleid en/of het ontbreken van enige vorm van GOK-beleid in de school. Om al deze redenen is de minister van oordeel dat het toch terug opvissen van die scholen, mits ze een verplicht begeleidingstraject volgen, een goede werkwijze is die hij decretaal wou bestendigd zien. Dat werd rechtgezet via het decreet van 4 juli 2008 betreffende het onderwijs XVIII.

2.8. *Inspectie 2de GOK-cyclus*

De *minister* vervolgt met de inspectie van de tweede GOK-cyclus. De praktische verklaring voor de selectieve controles is de haalbaarheid. Inhoudelijk verwijst de minister naar de wijze waarop de steekproef is vastgesteld, namelijk: alle nieuwe GOK-scholen worden zonder uitzondering doorgelicht. Voor de andere scholen is geselecteerd op basis van duidelijke objectieve criteria. De scholen die bij toepassing van deze criteria niet opnieuw werden bezocht, waren scholen met een sterk voorgaand verslag en waarover recent geen negatieve indicaties zijn ontvangen. Op basis van dit dossier werden deze scholen automatisch positief beoordeeld en bleven ze binnen het GOK-systeem voor de derde cyclus.

In het laatste jaar van de derde GOK-cyclus zal er opnieuw een specifieke doorlichting zijn van de GOK-scholen waarbij het gebruik en de aanwending van de GOK-uren zal gecontroleerd worden. Dit zal een ernstige inspanning vragen van de inspectie gezien het grotere aantal scholen dat GOK-uren ontvangen heeft.

2.9. *Evaluatie op macroniveau*

Het Rekenhof stelt dat de driejaarlijkse evaluatie op macroniveau om de doelmatigheid te evalueren door de administratie niet gebeurd is. De *minister* verwijst naar het onderzoek dat in 2002 door de overheid besteld werd en waarvan de resultaten in 2005 werden opgeleverd. De heren Van Petegem, Verhoeven, Buvens en Vanhoof voerden een evaluatieonderzoek uit over de implementatie van het gelijke onderwijskansendecreet I¹. Dit is een evaluatieonderzoek naar het zelfevaluerend en beleidsvoerend vermogen van

¹ Van Petegem P., Verhoeven J., Buvens I., Vanhoof J.- Zelf-evaluatie en beleidseffectiviteit in Vlaamse scholen: het gelijke onderwijskansenbeleid als casus - Gent: Academia Press, 2005 - 335 p. - ISBN 90-382-0847-2.

scholen en het ondersteunend aanbod. Er wordt nagegaan in welke mate de scholen er effectief in slagen om constructief met de geboden beleidsruimte van het GOK-beleid om te gaan en in welke mate de randvoorwaarden daartoe voldoende vervuld zijn.

Daarnaast verwijst de minister nogmaals naar de evaluatie die nog steeds lopende is van het Steunpunt Studie- en Schoolloopbanen. De evaluatie is nog niet afgerond. Bij het uitvoeren van de audit van het Rekenhof zaten deze kinderen nog maar in het tweede leerjaar en waren nog maar enkele deelrapporten met resultaten beschikbaar. Wil men de doelmatigheid van het GOK-beleid nagaan, dan dient men – zoals het steunpunt nu doet – deze kinderen tot het zesde leerjaar te volgen. Op die wijze kan de evolutie van deze effecten doorheen de tijd onderzocht worden. Dat vraagt een complex onderzoeksdesign omdat de effectmeting van een beleid een zeer complexe aangelegenheid is. Beleidsmaatregelen zijn in het onderwijs moeilijk van elkaar af te zonderen. Het onderzoek van het steunpunt wordt in 2011 afgerond.

2.10. *Interferentie inschrijvingsbeleid versus GOK-beleid*

Er is wel degelijk interferentie tussen het inschrijvingsrecht en het ondersteuningsaanbod of het effectief GOK-beleid in de scholen. Het is niet voor niets dat dit verschillende onderdelen van eenzelfde decreet zijn waarbij er een wisselwerking optreedt. Zo is er in 2005 een grondige evaluatie gebeurd van het aspect inschrijvingsrecht waarbij de voorrang bij inschrijving voor bepaalde groepen is ingeschreven. Door het bij inschrijving voorrang verlenen aan bepaalde groepen leerlingen kunnen scholen wel degelijk op een actieve manier wegen op hun inschrijvingsbeleid en kunnen ze voorrang verlenen aan die groepen die nog slechts in geringe mate of helemaal niet ingeschreven zijn in de school. Zo kunnen zij onder andere het aanzuigeffect van zorgleerlingen of probleemleerlingen wat temperen.

2.11. *Het nieuwe financieringssysteem voor het leerplichtonderwijs*

Het nieuwe financieringssysteem voor de omkadering is, in tegenstelling tot het nieuwe financieringssysteem voor de werkingsmiddelen, nog in een beginfase. Het systeem is nog in aanmaak en heel wat zaken en fac-

toren liggen nog niet vast. Het is de bedoeling dat de GOK-omkadering overgaat of opgaat in het nieuwe financieringssysteem, maar onder welke voorwaarden is absoluut nog niet uitgeklaard. Of scholen binnen dit nieuwe systeem een geëxpliciteerd of specifiek GOK-beleid of zorgbeleid zullen moeten voeren, is nog geen uitgemaakte zaak. Het principe van extra of grotere omkadering voor scholen met meer kansarme leerlingen zal met een grote waarschijnlijkheid worden opgenomen in het nieuwe systeem. De minister neemt de aanbevelingen daarover mee in de verdere discussies en besprekingen.

2.12. *GOK-II of Zorgbeleid*

Het huidige GOK-decreet spitst zich specifiek toe op kansengroepen en tracht ook voor deze doelgroep-leerlingen optimale leer- en ontwikkelingskansen te realiseren. De toewijzing van de zorgveloppe daarentegen tracht effectieve zorg te bieden aan elk kind met ontwikkeling- en leerproblemen waarbij er geen samenhang is met indicaties van kansarmoede.

De minister betwist de opmerking dat de bepalingen over het zorgbeleid uit het GOK-decreet niet zijn uitgevoerd. Het GOK-beleid in de scholen kan gezien worden als een onderdeel van een groot zorgbeleid, maar het GOK-beleid is één jaar eerder van start gegaan. Het was aanvankelijk voorzien dat er na het GOK-decreet-I een tweede GOK-decreet zou komen dat integraal zou handelen over het zorgbeleid. Dit tweede GOK-decreet is er echter nooit gekomen. Het zorgbeleid werd ingebed in het decreet onderwijslandschap basisonderwijs van 2003. In 2003 werd echter vergeten om de artikelen over het zorgbeleid te schrappen in het GOK-decreet, een fout die is rechtgezet in 2005 bij de eerste grondige bijsturing van het GOK-decreet.

2.13. *3de GOK-cyclus*

De derde GOK-cyclus ging op 1 september voor het basisonderwijs wel degelijk van start op basis van dezelfde vijf indicatoren als deze van de eerste en tweede GOK-cyclus, namelijk de vier sociaaleconomische indicatoren en de indicator 'thuisstaal'. Alleen werden de indicatoren niet meer allemaal bewezen op basis van verklaringen op eer; slechts de indicatoren 'opleidingsgraad moeder' en 'thuisstaal' werden nog bewezen met verklaringen op eer. De definitie van thuisstaal was evenwel iets anders geformuleerd dan

in de eerste en tweede GOK-cyclus en werd ditmaal afgestemd op de definitie die gehanteerd wordt in het nieuw financieringssysteem voor de werkingsmiddelen. De definitie luidt nu als volgt: “De taal die de leerling in het gezin spreekt (dit is de taal die de leerling spreekt met moeder, vader, broers of zussen) is niet het Nederlands. Die taal is niet het Nederlands indien de leerling in het gezin met niemand of in een gezin met drie gezinsleden (de leerling niet meegerekend) met maximum één gezinslid het Nederlands spreekt. Broers en zussen worden als één gezinslid beschouwd.”

Aangezien er voor de indicator ‘vervangingsinkomen’ geen nieuwe enquête is gedaan, werden voor die indicator de gegevens van 2005 gehanteerd. Voor het secundair onderwijs werd de indicator ‘vervangingsinkomen’ vervangen door de indicator ‘schooltoelage’ en de andere indicatoren bleven dezelfde. Voor de schooltoelage diende niet gewerkt met verklaringen op eer want de gegevens daarover stonden in de databanken. De indicator ‘schooltoelage’ kon in het basisonderwijs nog niet gehanteerd worden omdat deze pas in het huidige schooljaar geïntroduceerd werd in het basisonderwijs.

2.14. Conclusie

De minister zal met deze aanbevelingen van het Rekenhof rekening houden. Dat zal blijken in zijn verdere beleid. Een eerste opvolging was alvast de decretale verankering via Onderwijsdecreet XVIII van de procedure van herkansing bij een negatief inspectieverslag. Dat wil zeggen dat deze scholen toch opnieuw de kans krijgen om aanspraak te maken op GOK-lestijden maar dan onder heel strikte voorwaarden zoals het verplichte begeleidingstraject.

Vanaf de derde GOK-cyclus werden reeds meer robuuste indicatoren zoals ‘schooltoelage’ en attesten voor trekkende bevolking gehanteerd. Twee indicatoren moesten echter nog steeds met een verklaring op eer worden gestaafd; ook dat is decretaal geregeld via Onderwijsdecreet XVIII. Het is de bedoeling om niet meer te werken met verklaringen op eer doch de onderwijsdatabanken, de kruispuntdatabank en de toegankelijkheid ervan laten dit momenteel nog niet toe. Dat is dus nog niet voor de nabije toekomst maar hopelijk wel voor een toekomst op middellange termijn.

3. Repliek door de heer Adri De Brabandere, eerste-auditeur-revisor bij het Rekenhof

3.1. Doelstellingen

De heer *Adri De Brabandere* merkt op dat de doelstellingen van het GOK-beleid een belangrijk punt zijn. Daarmee hangt het punt over de evaluatie van de macrodoelmatigheid van het beleid nauw samen. Het Rekenhofrapport haalt de inleidende artikelen van het GOK-decreet aan: “De bepalingen van dit decreet moeten worden gelezen in het licht van het realiseren van optimale leer- en ontwikkelingskansen voor alle leerlingen, het vermijden van uitsluiting, segregatie en discriminatie en het bevorderen van sociale cohesie.” De minister schuift in zijn repliek deze doelstelling naar voren, eerder dan die het Rekenhof heeft gehanteerd.

Hoe dan ook, het is voor elk beleid – en dus zeker ook voor het GOK-beleid – vanzelfsprekend dat de onderliggende problematiek nauwkeurig in beeld wordt gebracht, dat zorgvuldig wordt bepaald wat het beleid wil bereiken, en dat precies en op geregelde tijdstippen wordt nagegaan wat het beleid al gerealiseerd heeft. Abstracte begrippen moeten daarom in concrete, toetsbare termen worden vertaald. Kwantificeren is niet altijd noodzakelijk, maar bij een beleidsthema als het GOK is een zekere mate van kwantificeren onontbeerlijk om een juist zicht te kunnen hebben op de problematiek.

De memorie van toelichting bij het GOK-decreet heeft die vertaalslag naar kwantificeerbare en toetsbare begrippen gedaan. Voor het luik geïntegreerd ondersteuningsaanbod schuift de memorie de doelstelling van een betere doorstroming en een grotere gekwalificeerde uitstroom naar voren. Het lag dan ook voor de hand dat het Rekenhof naar deze doelstellingen verwijst. Dat zij niet de directe oogmerken van de scholen zijn, is op zich geen punt van kritiek, maar het Rekenhof wijst wel op een risico. Er kan namelijk effectiviteits- en efficiëntieverlies optreden als van de praktijk niet verwacht wordt dat ze de relatie zichtbaar maakt tussen de doelstellingen van de overheid en die van de scholen. Maar wat de doelstellingen ook zijn, het is belangrijk dat het om toetsbare doelstellingen gaat, dat er een kader is om resultaten vast te stellen, zowel op schoolniveau als op Vlaams niveau.

3.2. Doelmatigheidsevaluatie

Vervolgens is er het punt van de door het GOK-decreet voorziene driejaarlijkse evaluatie die door de onderwijsadministratie moet worden uitgevoerd en die de doelmatigheid op macroniveau van het GOK-beleid betreft. Deze evaluatie staat naast de controles door de onderwijsinspectie. In de schriftelijke repliek van de minister, opgenomen in het Rekenhof-rapport, bevestigt de minister dat die evaluatie niet gebeurd is. Natuurlijk is er wetenschappelijk onderzoek dat eventueel wel een beeld kan geven van de doelmatigheid op macroniveau. In het rapport wordt daarnaar trouwens verwezen, maar het wetenschappelijk onderzoek geeft een nog te partieel zicht op de beleidsresultaten. Dit wetenschappelijk onderzoek beantwoordt dus niet aan wat in het GOK-decreet beoogd werd met de driejaarlijkse evaluatie.

3.3. Zorg en negatief inspectieverslag

Ten slotte wenst de heer De Brabandere nog kort te reageren op twee kleinere punten. Het eerste betreft de vaststelling dat het hoofdstuk over zorg uit het GOK-decreet nooit werd uitgevoerd of toegepast. De minister betwist die vaststelling. Het Rekenhof zegt niet dat er geen beleid rond zorg ontwikkeld werd. Zo werd er in het decreet basisonderwijs wel voorzien in de financiering en subsidiëring van een zorgcoördinator. Maar die coördinator is geen lid van het onderwijzend personeel. In het GOK-decreet was dat wel de bedoeling. Ook de taakomschrijving is anders.

Het laatste punt betreft de scholen die een negatief inspectieverslag kregen over de eerste GOK-cyclus en die toch een kans kregen om GOK-uren te krijgen in de tweede GOK-cyclus. Voor de derde GOK-cyclus is zo'n tweede kans inderdaad voorzien in onderwijsdecreet XVIII, maar niet voor de tweede GOK-cyclus.

4. Vragen en antwoorden

4.1. Vragen en opmerkingen van de leden

Mevrouw *Laurence Libert* brengt in herinnering dat sinds september 2008 de derde GOK-cyclus is gestart. Met het GOK-beleid wil de Vlaamse overheid komen tot “een betere doorstroming en meer gekwalificeerde uitstroom van kansarme leerlingen”. De spreker juicht dit toe. Zij vraagt zich echter af of,

wanneer in 2011 het geïntegreerde ondersteuningsaanbod als afzonderlijke input verdwijnt, de scholen nog een expliciet GOK-beleid kunnen of moeten voeren. Hoe zal de continuïteit van het GOK-decreet gewaarborgd worden na de derde cyclus? Hoe zullen de principes van het GOK-decreet in het geïntegreerd financieringsstelsel passen?

Uit het verslag blijkt dat de administratie geen macro-evaluatie gehouden heeft van het GOK-beleid. Volgens het rapport is dat een van de redenen waarom de scholen nog geen gegevens hebben gekregen om een bijsturing op te baseren. Door het ontbreken van die evaluatie heeft de overheid niet echt een zicht of de extra omkadering de doorstroming en de gekwalificeerde uitstroom daadwerkelijk heeft bevorderd. Zal de macro-evaluatie er nog komen? Een dergelijke evaluatie kan elementen tot bijsturing voor na 2011 aan de oppervlakte brengen.

Mevrouw *An Michiels* is blij met de objectieve analyse van sterke en ook zwakke punten van het GOK-beleid. Zij betreurt de geringe belangstelling van commissieleden voor de bespreking van het verslag.

De grote ‘kritiek’ doorheen het hele rapport is dat men vraagt om een evaluatie van wat al bestaat zodat kan worden bijgestuurd indien blijkt dat de beoogde doelstellingen niet gehaald worden, vooraleer nieuwe zaken in te voeren. Deze kritiek heeft de Vlaams Belangfractie ook eerder geuit bij de invoering van het GOK-decreet en bij de bespreking van het nieuwe financieringsmechanisme.

Zij leest meermaals in verslag van het Rekenhof dat de overheid momenteel – zes jaar na de invoering van het GOK-decreet – geen zicht heeft op de effectiviteit van het GOK-beleid. In het antwoord van de minister bemerkt zij veel intenties – zoals dat hij zal rekening houden met de opmerkingen van het Rekenhof in zijn verder beleid – maar zij stelt concreet de vraag: heeft de minister al enig idee hoe de vraag naar de meting van de effectiviteit van het GOK-beleid zal beantwoord worden? Zij leest wel dat het “nuttig zou zijn om bestaande data te verzamelen en op zoek te gaan naar mogelijke trends inzake attesteringen of slaagcijfers”, maar gaat men dit ook effectief doen? Zijn er al concrete plannen? Is hiervoor een tijdspad uitgetekend?

Het Rekenhof stelt dat bepaalde decretale bepalingen niet werden nageleefd: zo moet de administratie volgens het decreet driejaarlijks het geïntegreerd onderwijsaanbod onderwerpen aan een doelma-

tigheidsanalyse op macro-niveau. Dit is nog niet gebeurd tot op heden, volgens de minister omdat de administratie niet over de nodige expertise beschikt. De spreker vindt dit een eigenaardig antwoord. Over het GOK-decreet werd uitvoerig gedebatteerd tijdens de vorige legislatuur, en als deze bepaling ingeschreven werd, moet men er toch van uitgegaan zijn dat dit haalbaar zou zijn voor de administratie. Is het decreet hier dan fout? Moet het verbeterd worden? Of is de administratie in gebreke gebleven?

Het Rekenhof beveelt ook de uitwerking aan van een kader om de resultaten van het GOK-beleid, zowel op Vlaams niveau als op niveau van de scholen vast te stellen. Nu ook het nieuwe financieringsmechanisme de criteria van het GOK-beleid gebruikt om de financiering van de scholen te bepalen, vraagt mevrouw Michiels of de minister ook op deze aanbeveling zal ingaan. Zo ja, heeft hij al enig idee hoe dit kader zal uitgewerkt worden? Is hiervoor een tijdspad voorzien?

Vervolgens wenst mevrouw Michiels te weten wat met het GOK-beleid zal gebeuren na de nieuwe financiering. Deze vraag werd ook gesteld door de Vlaams Belangfractie tijdens de bespreking van het financieringsdecreet. Er werd gesteld dat de gevolgen van het financieringsdecreet moeilijk in te schatten waren, omdat over de omkadering nog niets geweten was. Momenteel is de financiering werkingsmiddelen gestemd. In zijn antwoord stelt de minister dat de financiering van de omkaderingsmiddelen in de beginfase zit, maar dat het wel bedoeling is dat de GOK-omkadering overgaat of opgaat – daar is de minister nog niet uit – in het nieuwe financieringsstelsel. De voorwaarden hieromtrent zijn nog niet uitgeklaard. Het is evenmin al duidelijk of scholen nog een specifiek GOK- of zorgbeleid zullen moeten voeren. Hoe concreet is de uitwerking? Zal de financiering van de omkaderingsmiddelen nog tijdens de huidige legislatuur plaats hebben? Of wordt het doorgeschoven naar een volgende legislatuur met alle risico's tot gevolg. De spreker verwijst naar wat is gebeurd met het tweede luik van het GOK-decreet over het zorgbeleid dat nooit werd uitgevoerd.

Vervolgens staat mevrouw Michiels stil bij de controle op de toepassing van de indicatoren. Het Rekenhof heeft bedenkingen bij de verklaringen op eer. Ook de Vlaams Belangfractie heeft al meermaal gewezen op mogelijkheden tot frauderen. De minister stelt wel dat het nieuwe stelsel de bedoeling heeft om de verklaringen op eer te verlaten door te werken

met databanken. De Vlaams Belangfractie kan dit onderschrijven, maar hoe zal de actualisatie van deze gegevens gebeuren?

De Vlaams Belangfractie heeft al meermaals de nadruk gelegd op de noodzaak tot samenwerking met andere beleidsdomeinen; niet alleen voor wat het GOK-beleid betreft, maar ook voor andere zaken. Ook het Rekenhof legt de nadruk op deze noodzaak tot samenwerking. De minister stelt letterlijk: “de overheid moet de samenwerking tussen de verschillende beleidsdomeinen verder stimuleren”. Mevrouw Michiels vraagt hoe concreet deze samenwerking is met andere beleidsdomeinen, bijvoorbeeld Welzijn, in verband met het GOK-beleid van scholen. Is deze samenwerking structureel of occasioneel?

Het Rekenhof stelt dat de financiering van het systeem onvoldoende decretaal werd bepaald omdat de Vlaamse Regering het budget bepaalt vanuit het oogpunt van de beschikbare begrotingskredieten. Dit in tegenstelling tot de Grondwet die stelt dat substantiele onderwijssubsidies en -financieringen bij decreet moeten vastgelegd worden. Het Rekenhof merkt op dat het budget niet op een aparte basisallocatie is ingeschreven. Mevrouw Michiels vindt hierover geen antwoord in de reactie van de minister.

Tot slot vraagt mevrouw Michiels aan het Rekenhof meer verduidelijking over de passage op pagina 66: “De overheid dient de mate van concentratie van de middelen naar scholen met meer onderwijskansarme leerlingen te onderbouwen.” Hoe ziet het Rekenhof dit concreet?

4.2. *Antwoorden van de minister*

De *minister* verwijst naar zijn uiteenzetting als reactie op de audit van het Rekenhof betreffende de ondersteuning voor scholen in het kader van het decreet gelijke onderwijskansen-I waarbij hij uitvoerig is ingegaan op een aantal thema's die in de vragen aan bod komen, bijvoorbeeld de discussie over de basisallocatie. Daarom beperkt hij zijn antwoord tot de zaken die nog niet aan bod kwamen.

Op de vraag van mevrouw Libert welke maatregelen de minister heeft genomen om de doelstellingen van het GOK-decreet te verduidelijken, wijst de minister erop dat hij in zijn eerdere uiteenzetting al aangegeven heeft dat er geen specifieke maatregelen genomen zijn om de doelstellingen verder te verduidelijken

omdat dit haast onmogelijk uit te voeren is. Het kwantificeren van de GOK-doelstellingen gaat over een vorm van benchmarking en benchmarks kunnen een complex probleem als gelijke onderwijskansen nooit in cijfers vatten. In die gevallen van complexiteit gaat het steeds om benaderingen. Gezien de complexiteit van het thema durft de minister de vraag te stellen of dit wenselijk én haalbaar is.

Wat de vraag over de te verwachten outputresultaten betreft, verwijst de minister naar wat hierover is opgenomen in het verslag van het Rekenhof. Outputresultaten kunnen verwacht worden van de inspectie en van het wetenschappelijk onderzoek. De inspectie heeft in haar Onderwijsspiegel van het schooljaar 2004-2005 (naar aanleiding van de specifieke GOK-controle) heel wat outputresultaten opgenomen. Ze zal dat wellicht ook weer doen in de volgende Onderwijsspiegel van het schooljaar 2007-2008. Deze evaluatie van de inspectie wordt gefinaliseerd in januari 2009. Hetzelfde geldt voor het onderzoek van het Steunpunt Studie- en Schoolloopbanen dat ondermeer de schoolresultaten van een representatieve groep GOK-leerlingen opvolgt. De minister wenst hier niet dieper op in te gaan en verwijst naar zijn eerdere uitgebreide uiteenzetting. Tot slot verwijst hij naar het onderzoek van de professoren Van Petegem en Verhoeven. Zij gingen na wat de rol was van de diverse onderwijsondersteuningsdiensten bij de invoering van het GOK-beleid. De minister zal slechts enkele resultaten aanhalen omdat hierover niets in de GOK-audit opgenomen is. Voor een uitvoerige rapportering van de onderzoeksresultaten verwijst hij naar de website van het departement (www.ond.vlaanderen.be/obpwo; zie onderzoeksproject OBPWO 02.05).

Het aanbod van nascholingen over GOK bleek voldoende groot te zijn. 80% van de scholen heeft een nascholing over GOK gevolgd. Wel bleek dat het vooral de GOK-leerkrachten en de directies waren die participeerden. De rest van het team heeft veel minder aan de nascholingen deelgenomen.

Wat de omvang van het GOK-aanbod van de pedagogische begeleidingsdiensten betreft, is het zo dat over het algemeen de scholen het aanbod van de begeleiding als voldoende ervaren. Tegelijkertijd vinden ze wel dat er een aantal tekortkomingen zijn in de begeleiding en zijn ze bijvoorbeeld vragende partij om meer concrete tips te krijgen. Zeker scholen met ervaring hadden het gevoel gedeeltelijk uit de boot te vallen. Sommige scholen vonden ook dat niet ieder-

een van de begeleiding even goed thuis was in GOK. Dat werd toegeschreven aan een wisselend personeelsverloop.

De onderzoekers stellen met betrekking tot de centra voor leerlingenbegeleiding (CLB) vast dat GOK ertoe geleid heeft dat het CLB niet louter ondersteuning en begeleiding aan leerlingen biedt, maar ook aan leerkrachten. In die zin zou je kunnen spreken over een positieve evolutie in de samenwerking tussen CLB en school als gevolg van GOK.

Over de ondersteuning van de vroegere steunpunten Intercultureel onderwijs (ICO), Nederlands als tweede taal (NT2) en Centrum voor Ervaringsgericht Onderwijs (CEGO) zijn de meningen verdeeld. De helft van de scholen vond dat het aanbod van de steunpunten groot genoeg was, dat het gekenmerkt werd door voldoende variatie, dat de steunpunten voldoende toegankelijk waren en dat de kwaliteit ervan (eerder) goed was. Secundaire scholen waren die mening wel minder toegedaan dan basisscholen. Ruim de helft van de scholen bleek een beroep te hebben gedaan op de steunpunten. Heel wat scholen deden dit omdat de steunpunten analyse- en zelfevaluatieinstrumenten aanboden. Dat zijn twee zaken die de school verplicht diende uit te voeren en dit was bij scholen die geen OVB- of ZVB-ervaring hadden meer dan welkom.

Vervolgens vroeg mevrouw Libert of de minister maatregelen voorziet om beginnende leerkrachten en directies de vaardigheden bij te brengen noodzakelijk voor het opstellen en uitvoeren van een degelijk GOK-beleid. De maatregelen die voorzien zijn om scholen te ondersteunen, te coachen en vaardigheden bij te brengen in het kader van GOK zijn decretaal verankerd in artikel VI.21. In het GOK-decreet is expliciet opgenomen dat een extra begeleidingskorps van de pedagogische begeleidingsdiensten van de verschillende netten dit vanaf het schooljaar 2002-2003 tot en met het schooljaar 2007-2008 op zich dient te nemen samen met het Steunpunt Gelijke Onderwijskansen dat daartoe speciaal is in het leven geroepen. Vanaf het schooljaar 2008-2009 is dit extra begeleidingskorps toegevoegd aan en geïntegreerd in de verschillende reguliere begeleidingsdiensten.

Daarnaast werd met de medewerking van de onderwijskoepels in 2006 een dvd gemaakt genaamd 'Elke leerling telt – Hoe gelijke kansen en ambitie kunnen samengaan'. Die dvd is gebaseerd op ervaringen van enkele basis- en secundaire scholen bij de uitvoering

van het Gelijke onderwijskansendecreet. De betrokken scholen vertellen hoe ze te werk gingen, welke knelpunten ze moesten overwinnen en op welke vlakken ze succes boekten. Ook beleidsmensen, pedagogische begeleiding en onderzoekers komen aan bod in de dvd. Zij bieden duiding bij de praktijkvoorbeelden en geven hun visie op de uitdagingen waar het Vlaamse onderwijsbeleid de komende jaren voor staat. De dvd werd aan elke school, elk CLB, elke koepelorganisatie en elke pedagogische begeleidingsdienst bezorgd.

Wat de macro-evaluatie van het GOK-beleid betreft is in het GOK-decreet inderdaad opgenomen dat het departement Onderwijs evaluaties op macroniveau zal uitvoeren om de doelmatigheid te meten van het geïntegreerd ondersteuningsaanbod. Dit betekent niet dat de administratie die evaluatie zelf moet uitvoeren. Gezien de complexiteit is het volgens de minister zelfs aangewezen dat dit wordt uitbesteed. In zijn uiteenzetting heeft hij het uitvoerig gehad over het wetenschappelijk onderzoek dat is uitbesteed aan het Steunpunt Studie- en Schoolloopbanen. Volgens de minister beantwoordt dit onderzoek aan de opdracht om de doelmatigheid van het ondersteuningsaanbod te meten op macroniveau.

De minister is ermee akkoord dat het Rekenhof stelt dat de huidige onderzoeksresultaten nog maar beperkt zijn tot de eerste leerjaren. Om resultaten over de effecten te kennen moeten we nog tot eind 2011 wachten. Dat heeft te maken met het longitudinale onderzoeksdesign dat tijdens de vorige uiteenzetting werd uitgelegd: leerlingen worden van in de kleuterschool tot op het einde van het basisonderwijs gevolgd. De minister volgt de conclusie van het Rekenhof niet als zij stelt dat het onderzoek van het steunpunt partieel is omdat het enkel betrekking heeft op twee leergebieden. De minister is van mening dat men al heel wat over GOK weet, als men naar de leergebieden taal en wiskunde kijkt. Dat taal zich in het eerste leerjaar beperkt tot technisch lezen lijkt hem logisch. Bovendien kijkt het steunpunt niet alleen naar cognitieve, maar ook naar niet-cognitieve resultaten.

De minister is van mening dat het onderzoek een macro-evaluatie van het beleid is omdat in het onderzoek wordt nagegaan wat de invloed van de sociaal-economische status is op de resultaten (zowel cognitief als niet-cognitief) van leerlingen, en of deze met de leerjaren vermindert. Indien er zich een reductie van de invloed van de sociaal-economische status

op de resultaten van leerlingen voordoet én deze te verklaren is aan de hand van de opgestarte GOK-werking in de school (en niet door ontwikkelings-, leerling- of scholingseffecten), menen de onderzoekers dat men ervan uit kan gaan dat het GOK-beleid een effectieve stap is naar het optimaliseren van de leer- en ontwikkelingskansen van kansarme leerlingen.

Ook het onderzoek van de professoren Van Petegem en Verhoeven, bevat volgens de minister diverse resultaten die iets vertellen over de doelmatigheid van het GOK-beleid. Zo beantwoordt het onderzoek de vraag waartoe de scholen de beschikbare GOK-uren gebruiken. Daarnaast is nagegaan wat volgens directies en leerkrachten de sterke en zwakke punten zijn van het GOK-beleid en van de realisatie van het GOK-beleid in de eigen school. De minister wenst niet dieper in te gaan op de resultaten vermits die op de website kunnen worden nagelezen. Hij denkt dat dit alles illustreert dat er door het departement diverse initiatieven zijn genomen om te zorgen dat het beleid beschikt over evaluatiegegevens op macroniveau.

Tot slot vroeg mevrouw Libert hoe de minister de continuïteit van het GOK-decreet zal waarborgen na de derde cyclus wanneer het geïntegreerd wordt in het nieuwe leerplicht financieringssysteem. Het is de wens en de bedoeling van de minister om op termijn de GOK-omkadering te integreren in de grote structurele 'pot' van omkadering. Daarover is op dit ogenblik nog niets beslist. In die zin is de vraag van mevrouw Libert speculatief.

De minister kan wel enkele algemene beschouwingen geven. Dat het GOK-beleid moet gecontinueerd worden, spreekt voor zich. Zijn wens om een nieuw financieringssysteem voor omkadering – niet te verwarren met het financieringssysteem voor het leerplichtonderwijs betreffende de werkmiddelen dat op 1 september 2008 van start is gegaan – uit te bouwen is een beleidsoptie die nog geen concrete gestalte heeft gekregen. Het is dus nog wat voorbarig om daar nu al grote uitspraken over te doen. Een geïntegreerd omkaderingssysteem uittekenen zal een uitdaging zijn voor de komende legislatuur.

De minister gaat er wel van uit dat integratie van het GOK-beleid in de organieke regeling inhoudt dat de inspanningen van scholen, begeleidingsdiensten en andere op niveau blijven. Hij rekent op het middenveld om dat mee te bewaken. Hij spreekt zich niet uit over de wijze waarop de onderwijsinspectie in de

organieke fase oog zal hebben voor deze problematiek en hoe ze erover zal rapporteren, maar dat de specifieke GOK-doorlichting een vorm van integratie in de reguliere doorlichtingen behoeft, lijkt hem toch wel vast te staan. Dat wordt nu al opgevangen in het voorontwerp van decreet betreffende de kwaliteit in het onderwijs dat voorligt. Dat decreet zorgt ervoor dat ook het beleid inzake gelijke onderwijskansen een element van kwaliteitsbeoordeling wordt. Inzake het beoordelen van de beleidskracht van scholen vertrekt het voorontwerp van decreet vanuit het principe dat de inspectie in eerste instantie kijkt naar de mate waarin instellingen tegemoet komen aan de regelgeving (minimumdoelen, eindtermen, gelijkekansenbeleid enzovoort).

Wanneer instellingen op één van deze aspecten niet goed scoren, en er dus tekorten vastgesteld worden, zal de inspectie in tweede instantie kijken naar het beleidsvoerend vermogen, niet als extra criterium, maar om na te gaan of de instellingen genoeg beleidskracht hebben om de vastgestelde tekorten zelfstandig op te lossen.

Daarnaast blijft er ook de werking van het steunpunt GOK: de subsidiërende overheid maakt met het steunpunt van tijd tot tijd (na afloop van iedere overeenkomst) afspraken over de belangrijkste pijlers van het steunpuntbeleid. Ook dat kan bepalend zijn voor de wijze waarop scholen het GOK-beleid opnemen.

Repliek van mevrouw Laurence Libert

Mevrouw *Laurence Libert* wenst in verband met haar vraag over het bijbrengen van vaardigheden voor een GOK-beleid bij leerkrachten te verwijzen naar de proeftuinen in Leuven en Limburg waarbij studenten van de lerarenopleiding verplicht worden om een aantal uren in contact te komen met thuissituaties om te zien wat het betekent om kansarm te zijn. De studenten zijn hierover erg te spreken. Ze gaan door de praktische ervaring de theorie gans anders bekijken. Het zou nuttig kunnen zijn om na te gaan hoe dit project wordt geëvalueerd en welke conclusies worden getrokken zodat dit mogelijks kan veralgemeend worden voor alle studenten in de lerarenopleiding.

4.3. Antwoord van het Rekenhof

De heer *Adri De Brabandere* antwoordt op de vraag van mevrouw Michiels over de specifieke onderbouwing in de toekomst van de mate van concentratie

van de middelen naar scholen met meer onderwijskansarme leerlingen. Ook dit is een speculatieve vraag omdat het gaat over de fase na de derde GOK-cyclus. Als er wordt gekozen voor een omkaderingsregeling waarbij GOK-leerlingen een zwaarder gewicht krijgen of een ruimere omkadering krijgen dan de andere leerlingen, dan moet dit uiteraard onderbouwd worden.

De verslaggevers,

Kathleen HELSEN
An MICHIELS

De voorzitter,

Monica
VAN KERREBROECK